

ePOOKI

OULUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT ISSN 1798-2022

ePooki 56/2020

Terveydenhoitajien tekemät kotikäynnit – turhia ja aikaa vieviä vai tehokkaasti perheiden terveyttä ja hyvinvointia tukeva työmuoto?

Timonen Mari, Korkala Elina, Honkanen Hilikka

17.8.2020 ::

Terveydenhoitajien tekemien kotikäyntien hyödyistä on kiistatonta näyttöä ja ne ovat koko terveydenhoitajatyölle pohjaa antava työmuoto. Kotikäynteinä tehty ennaltaehkäisevä työ säästää huomattavasti yhteiskunnan resursseja pitkällä aikavälillä, vaikka päättäjät ovatkin pitäneet niitä turhina sekä aikaa vievinä. Siksi kotikäyntien määrää on lyhytnäköisesti vähennetty, mutta viimeistään nyt olisi aika herätä huomaamaan millaisia vakavia seurauksia kotikäyntien vähentämisellä tai jopa kokonaan lopettamisella aiheutuisi niin perheille kuin yhteiskunnallekin.

Lasten asiat ovat Suomessa pääsääntöisesti hyvin, mutta havaittavissa on yhä enenevässä määrin moniongelmaisia perheitä ja erilaisia haasteita heidän arjessaan. Perheiden köyhyys ja eriarvoistuminen on myös lisääntynyt huolestuttavasti. Kotikäyntien myötä terveydenhoitajilla on ainutlaatuinen mahdollisuus tukea perheitä heidän kokemisissaan vaikeuksissa sekä hahmottaa asiakkaidensa elinympäristöä ja kotioloja niin hyvin- kuin pahoinvoinninkin suhteen sekä pureutua tehokkaasti ja oikea-aikaisesti perheiden mahdollisiin ongelmiin. Tällöin terveydenhoitaja voi myös kohdentaa ohjauksen ja tuen kotioloja vastaaviksi, kun taas vastaanotolla se olisi sattumanvaraista ja perusteetonta. [\[1\]](#) [\[2\]](#) [\[3\]](#)

Kotikäynnit ovat tutkitusti perhekeskeinen, asiakaslähtöinen ja perhettä tukeva työmuoto [\[1\]](#). Opinnäytetyönä haluttiin tutkia ja tuottaa tietoa terveydenhoitajien tekemistä kotikäynneistä ja siitä, miten terveydenhoitajat kuvaavat itse kokemuksensa kautta kotikäyntien hyötyjä. Tutkimukseen haastateltiin kolmea uransa eri vaiheessa olevaa terveydenhoitajaa. Heidän kokemuksensa olivat yhteneväisiä aiempien aiheesta tehtyjen tulosten kanssa. Erityisesti heidän vastauksissaan nousi esiin kotikäyntien olevan koko terveydenhoitajatyölle pohjaa antava työmuoto. [\[3\]](#)

Kotikäynnit koettiin perheen arkea helpottaviksi varsinkin silloin, kun perheessä oli jo ennestään lapsia. Terveydenhoitajat nostivat esiin samat kotikäyntien monipuoliset hyödyt kotiolojen havainnoinnista ja mahdollisten ongelmien realisoitumisesta, joiden puolesta aikaisemmatkin tutkimustulokset puhuvat. Terveydenhoitajien kokemuksen mukaan perheet uskaltavat kotikäynnillä ottaa vaikeitakin asioita helpommin puheeksi. Tällä tavoin terveydenhoitajat voivat myös tehokkaammin tukea vanhempien elämänhallintaa ja parisuhteen pysyvyyttä. Edellä mainitusta syystä kotikäynti koettiin vaikuttavana menetelmänä myös vanhempien stressin, mahdollisen päihteidenkäytön sekä lasten kaltoinkohtelun vähentämisessä. [\[3\]](#) [\[4\]](#)

KUVA: Ramona Heim/Shutterstock.com

Terveydenhoitajien työnkuva on laajentunut entisestään, mutta kotikäyntien määrää on vähennetty

Viime vuosikymmenten aikana terveydenhoitajien työnkuva on laajentunut entisestään johtuen asiakaskunnan ongelmien huomattavasta lisääntymisestä. Tämän tutkimuksen tulokset vahvistivat tätä käsitystä. Terveydenhoitajilta saaduista vastauksista kävi ilmi heidän huolensa siitä, että terveydenhoitajien tehtäväkuva on laajennettu vuosien saatossa entisestään. Tästä huolimatta monessa kunnassa on luovuttu resurssipulan takia esimerkiksi raskaana olevien ja uudelleen synnyttäjien kotikäynneistä. [\[3\]](#) Nykysuuntaus kotikäyntien vähentämiseen entisestään asiakaskunnan ongelmien lisääntyessä ei ole perusteltua millään tavalla ajateltuna. Näin tilanteen jatkuessa voidaan puhua jopa asiakkaiden ja perheiden heitteillejätöstä.

Päätäjät ovat olleet jo pitkään sitä mieltä, että kotikäynnit vievät liikaa terveydenhoitajien työaikaa niiden ollessa turhia ja resursseja kuluttavia. Tästä syystä kotikäynntejä on vähennetty ja leikattu vuosien kuluessa entisestään. Päätäjät ovat katsoneet olevan huomattavasti kustannustehokkaampaa tuoda perheet vastaanotoille ajan ja rahan säästämiseksi. Tämän lyhytnäköisyyden rinnalle olisi tärkeää tuottaa lisää nykyaikaa ja kotikäyntien hyötyjä käsitteleviä jatkotutkimuksia vahvistamaan tietoa kotikäynneistä saatavista hyödyistä sekä ennaltaehkäisevän työn kautta tulevaisuudessa saatavista kustannussäästöistä. Vastuu näyttöön perustuvan toiminnan kehittämisessä on jokaisella terveydenhuollon ammattilaisella ja sen vuoksi uutta tutkimusnäyttöä tarvitaan tämän kehitystyön tukemiseen. Koska tällä hetkellä tehdyn ennaltaehkäisevän työn tulokset ja hyödyt ovat nähtävissä vasta vuosien kuluttua, on näyttöön perustuvan terveydenhoitotyön vaikuttavuuden arviointi tärkeässä asemassa. Kuntien taistellessa heikossa taloustilanteessa, on helppoa leikata juuri niistä resursseista, joista ei ole olemassa tutkimusnäyttöä. ^[51]

Kotikäyntien ennaltaehkäisevä ote säästää yhteiskunnan varoja pitkällä tähtäimellä

Kotikäynnit tuovat kiistatta hyötyjä kotikäynntejä toivoville asiakkaille ja kotikäynntejä tekeville terveydenhoitajille. Kotikäynneillä on vahva ennaltaehkäisevä vaikutuksensa ja ne säästävät monin tavoin pitkän ajan tähtäimellä yhteiskunnan resursseja sekä kustannuksia. Terveydenhoitajien tekemän ennaltaehkäisevän työn arvostus ja sen hyödyt nostetaan päättäjien puheissa usein esiin, mutta käytännössä puheet jäävät unohtuiksi kuntien painiessa taloudellisissa kriiseissä. Kustannusten karsiminen on helppoa tehdä ennaltaehkäisevästä työstä, jonka hyödyt ja positiiviset tulokset nähdään vasta vuosien tai jopa vuosikymmenien kuluttua. Perusterveydenhuolto ja terveydenhoitajien tekemä ennaltaehkäisevä työ muodostavat rinta rinnan sen tukijalan, joka kannattelee koko terveydenhuoltojärjestelmää ehkäisten varojen ja resurssien siirtymisen korjaavaan sairaanhoitoon. ^[61]

Kaikki haastatellut terveydenhoitajat olivat sitä mieltä, että kotikäyntien vähentyminen on ollut todella huono asia. He haluavat viestittää tuleville ammattilaisille, että hekin taistelisivat kaikin voimin kotikäyntien säilyttämisen puolesta. Toiveissa oli myös kotikäyntien määrän lisääminen, mutta samalla he epäilivät, ettei lisäresursseja tähän annettaisi. Myös perheet toivoivat kotikäynntejä neuvolavastaanottojen sijaan. ^[31]

Imetyksen onnistuminen on satsaus lapsen tulevaisuuden terveyteen

Vastauksissaan terveydenhoitajat halusivat aivan erityisesti korostaa, kuinka hyvin kotikäyntien avulla voidaan tukea varhaisen vuorovaikutuksen kehittymistä sekä imetyksen käynnistymistä ja sen onnistumista. Tuen saamisen ja antamisen tärkeydestä kertoo se, että imetyksen onnistumista terveydenhoitajat vertasivat satsaukseksi lapsen tulevaisuuden terveyteen. Niin asiakkaat kuin terveydenhoitajatkin kokivat tärkeäksi lapsivuodeajan rauhoittamisen vauvan syntymän jälkeen, jonka kotikäynnit mahdollistavat. Tällöin äidin on mahdollista imettää vauvaa lapsentahtisesti kotona, eikä neuvolaan ole tarvetta lähteä kesken kaiken. ^[31]

KUVA: Nina Buday/Shutterstock.com

Kotikäyntien hyödyistä ja vaikuttavuudesta tarvitaan lisätutkimuksia, joissa tärkeää olisi kuulla asiakkaiden kokemuksia kotikäyntien vaikutuksista heidän elämäänsä sekä kuinka muutokset kotikäyntien määrässä ovat heihin vaikuttaneet. Asiakkaiden kokemukseen perustuvaa tietoa olisi mahdollista hyödyntää myös kehitettäessä kotikäyntiä edelleen yhtenä terveydenhoitajan keskeisimpänä työmuotona. Myös uuden ajantasaisen tutkimuksen tiedon tuottaminen olisi ensiarvoisen tärkeää, jotta ennaltaehkäisevään työhön saadaan lisää resursseja. Ennaltaehkäisevää työtä erinomaisuudessaan ovat myös terveydenhoitajien tekemät kotikäynnit.

Saatuja tuloksia voidaan jo nyt hyödyntää terveydenhoitajien työn suunnittelussa, käytännön työssä sekä myös terveydenhoitajien koulutuksessa sen sisältöä suunniteltaessa. Terveydenhoitotyön organisaatioiden johtajat osaltaan keräävät tietoa esimerkiksi kotikäynneistä muun muassa tilastoinnin avulla, mutta näistä saatu tieto puhuu enimmäkseen negatiivista kieltä. Tämä johtuu siitä, että näin toimimalla asioita tarkastellaan vain numerojohtamisen näkökulmasta. Tilastoinneista on konkreettisesti nähtävillä se aika, jonka kotikäynnit vievät terveydenhoitajien työajasta, mutta ei niitä hyötyjä, joita kotikäynneistä saadaan tai niiden tärkeyttä perheiden näkökulmasta katsottuna.

Kotikäynteihin kajoaminen vähentävästi aiheuttaisi erittäin vakavia seurauksia perheille ja yhteiskunnalle

Terveydenhoitajan työhön ovat kuuluneet aina olennaisena osana kotikäynnit. Jo neuvolatoiminnan aikanaan käynnistyessä terveydenhoitajat tekivät kotikäyntejä tavoitteenaan vähentää imeväisikäisten kuolleisuutta sen ollessa Suomessa nykyään pienimpiä koko maailmassa. Lisätään joukkoon vielä näiden vuosikymmenten aikana tehtyjen tutkimusten kiistattomat tulokset kotikäyntien hyödyistä ja saavutetuista eduista, joista jo aiemmin mainittiinkin. Pysähdytäänäpä nyt hetkeksi miettimään seuraavaa: Mitä seurauksia sillä olisi, mikäli terveydenhoitajan tekemät kotikäynnit lopetetaan kokonaan? Sanomattakin on jo selvää, että lapsikuolleisuus kääntyy jälleen nousuun. Tilastopiikki kohoaa myös äiti- ja lapsikuolleisuudelle. ^[2] Kuolleisuuden lisäksi myös synnytyksen jälkeisten komplikaatioiden määrä voi alkaa lisääntyä. Myös synnytyksen jälkeinen masennus lähtee nousuun ja varhaisen vuorovaikutuksen ongelmat jäävät helpommin huomaamatta, kun perheiden ongelmat eivät konkretisoidu vastaanotoilla yhtä selkeästi ^[2].

Suomen imetysluvut eivät ole nykyäänkään kovin korkeat ja tuen puutteen vuoksi ne laskevat entisestään ^[3]. Kun kotioloista ei tiedetä mitään, tapaturmat lisääntyvät ja kodin ilmapiiri jää aistimatta. Tämä johtaa perheiden elämäntilanteen heikkenemiseen, lasten kaltoinkohtelun lisääntymiseen ja parisuhteiden

rikkoontumiseen. ^[4] Luottamussuhde terveydenhuoltoon heikkenee, keskusteluyhteys katkeaa ja asiakkaat eivät enää hakeudu palveluiden piiriin ^[8]. Tähän väliin on hyvä huomioida, että terveydenhoitajat kuuluvat niihin harvoihin ammattikuntiin, jotka ovat toivottuja vieraita perheiden kodeissa.

Tämä esimerkki oli kärjistetty, mutta ei se silti poista sen todenmukaisuutta. Jo nykyään perheissä on lisääntynyttä pahoinvointia ja erilaisia kriisejä enemmän kuin siihen saatavaa tukea on tarjolla. Kotikäynntejä vähentämällä tai poistamalla ne kokonaan perheiden tilanteet kriisiytyvät entisestään ja pohja saavutetaan nopeammin kuin pitkäjänteisen työn avulla saavutetut hyödyt ja positiiviset tulokset. Älkää siis vetäkö pohjaa pois terveydenhoitajien tekemältä vuosikymmeniä kestäneeltä hyvältä työltä. Olisiko nyt oikea aika pysähtyä sekä todella miettiä ja todeta kuinka tärkeää työtä terveydenhoitajat tekevät suomalaisten lasten ja perheiden eteen kotikäyntien myötä. On erittäin lyhytnäköistä säästää lapsilta ja perheiltä, kun siitä maksetaan monin verroin myöhemmin paljon massiivisempien ja kalliimpien korjaavien toimien kautta. Ennaltaehkäiseviin palveluihin investointi vähentää myös lastensuojelun menoja ja se säästää yhteiskunnan varoja pitkällä tähtäimellä. Kuten haastattelut terveydenhoitajat kuvailivat, kotikäynnit ovat perheen rinnalla kulkemista sekä yhteisen hiileen puhaltamista ^[3]. Tätä voimakasta me-henkeä tarvitaan juuri nyt, jotta koko terveydenhoitajatyöhön perustuviin kotikäynteihin ei enää kajottaisi.

Artikkeli perustuu opinnäytetyöhön:

Jalo, S., Korkala, E. & Timonen, M. 2019. Kotikäynnit terveydenhoitajan työmuotona. Muutos ajan saatossa ja koettu hyöty. Oulun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019110820801>

Lähteet

1. ^{^ ab}Lohiniva, V. 1999. Terveydenhoitajan työ ja kvaifikaatiot pohjoisessa toimintaympäristössä. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Oulu.
2. ^{^ ab}Honkanen, H. 2008. Perheen riskiolot neuvolatyön kontekstissa. Näkökulmana mielenterveyden edistäminen. Väitöskirja. Kuopion yliopisto. Hakupäivä 20.5.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-27-1070-6>
3. ^{^ abcdefgh}Jalo, S., Korkala, E. & Timonen, M. 2019. Kotikäynnit terveydenhoitajan työmuotona. Muutos ajan saatossa ja koettu hyöty. Oulun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Hakupäivä 6.4.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019110820801>
4. ^{^ ab}Klemetti, R. & Hakulinen-Viitanen, T. 2013. Äitiysneuvolaopas. Opas 29. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Hakupäivä 10.1.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-972-5>
5. [^]Haarala, P. & Honkanen, H. 2015. Terveydenhoitaja yhteiskunnallisena vaikuttajana. Teoksessa P. Haarala, H. Honkanen, O-K. Mellin & T. Tervaskanto-Mäentausta. Terveydenhoitajan osaaminen. 2. uud. p. Helsinki: Edita Publishing Oy.
6. [^]Puro, L. 2018. Painonne arvosta kultaa. Terveydenhoitajaliitto terveydenhoitajatyön puolustajana. Suomen Terveydenhoitajaliitto. Hakupäivä 20.5.2020. <https://www.terveydenhoitajaliitto.fi/files/480...>
7. [^]Anson, E., Cole, R., Kitzman, H., Knudtson, M., Olds, D. & Smith, J. 2014. Effect of Home Visiting by Nurses on Maternal and Child Mortality: Results of a 2-Decade Follow-up of a Randomized Clinical Trial. JAMA Pediatrics 168 (9), 800–806. Hakupäivä 20.4.2020. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2014.472>
8. [^]Grant, J., Paton, L. & Tsourtos, G. 2013. Exploring mothers perspectives of an intensive home visiting program in Australia: A qualitative study. Contemporary Nurse 43 (2), 191–200. Hakupäivä 10.1.2020. <https://doi.org/10.5172/conu.2013.43.2.191>

Metatiedot

Nimeke: Terveydenhoitajien tekemät kotikäynnit – turhia ja aikaa vieviä vai tehokkaasti perheiden terveyttä ja hyvinvointia tukeva työmuoto?

Tekijä: Timonen Mari; Korkala Elina; Honkanen Hilikka

Aihe, asiasanat: ennaltaehkäisy, hyvinvointi, hyödyllisyys, kotikäynnit, lapsiperheet, terveydenhoitajat, varhainen tuki, vauvat

Tiivistelmä: Kotikäynnit ovat aina kuuluneet osana terveydenhoitajan työhön ollen koko terveydenhoitajatyölle pohjan antava, loistava ja luonteva työmenetelmä. Niiden avulla voidaan tehokkaasti ennaltaehkäistä ongelmia tai puuttua mahdollisiin ongelmiin ajoissa. Kotikäynnit ovat asiakaslähtöinen, luottamusta kasvattava sekä nykyhetkeen ja tulevaisuuteen vahvasti vaikutuksensa antava menetelmä. Perheiden kotiolot ovat oivallinen ympäristö havainnoida niin perheiden hyvinvointia kuin pahoinvointiakin. Kotikäynnillä perheet uskaltavat ottaa puheeksi vaikeitakin asioita vastaanottokäyntiä helpommin.

Vuosikymmenten aikana terveydenhoitajien työnkuva on muuttunut ja laajentunut entisestään. Muutos johtuu asiakaskunnan erilaisten ongelmien huomattavasta lisääntymisestä. Resursseja ei ole lisätty, vaan päinvastoin vähennetty entisestään. Myös kotikäyntejä on vuosien kuluessa vähennetty kaikkien asiakasryhmien osalta.

Artikkelissa kuvatun tutkimuksen tarkoitus oli selvittää ja kuvata vuosien saatossa kotikäynneissä tapahtuneita muutoksia ja niistä saatavia hyötyjä terveydenhoitajien kokemana. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää terveydenhoitajien työssä, työn kehittämässä ja heidän koulutuksessaan. Tulosten perusteella voidaan tarjota tutkimustietoa kotikäyntityön koetuista hyödyistä ja kehityksestä äitiys- ja neuvolatyön resursseista päätäville. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua haastatteleamalla kolmea eri uransa vaiheessa olevaa terveydenhoitajaa. Tulokset analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2020-08-17

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2020060540784>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: CC BY-NC-ND 4.0

Näin viittaat tähän julkaisuun

Timonen, M., Korkala, E. & Honkanen, H. 2020. Terveydenhoitajien tekemät kotikäynnit – turhia ja aikaa vieviä vai tehokkaasti perheiden terveyttä ja hyvinvointia tukeva työmuoto? ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 56. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2020060540784>.